

Irán és a rezsimitúlélés mint stratégia

CSICSMANN LÁSZLÓ

MKI Nézőpont

A Magyar Külügyi Intézet rendszeres kiadványa.

Kiadó:

© Magyar Külügyi Intézet, 2025.

Szerző(k):

Csicsmann László

Lektorálta:

Vass Ágnes

Korábbi kiadványainkat megtekintheti az [Intézet weboldalán](#).

Csicsmann László, vezető kutató, MKI

IRÁN ÉS A REZSIMTÚLÉLÉS MINT STRATÉGIA

A legrosszabb forgatókönyv következett be 2025. június 22-én hajnalban az iráni vezetés szemszögéből, az Egyesült Államok Izraelt támogatva bevetette a nehézbombázókat Fordó, Natanz és Iszfahán földalatti nukleáris létesítményeivel szemben, amelyek az amerikai nyilatkozatok szerint megsemmisültek. Irán így nemcsak a jelentős katonai és hírszerzési fölényt mutató Izraellel, hanem egy globális hatalommal, az Egyesült Államokkal áll szemben közvetlenül. Az Egyesült Államok és Irán között már korábban is kialakult forró helyzet, 2020-ban Washington célzottan likvidálta Kászim Szulejmánit, a Kuds Brigádok parancsnokát a bagdadi repülőtér környékén, akit sokan Irán második emberének tartottak. Irán akkor korlátozott rakétatámadást hajtott végre iraki amerikai támaszpontokkal szemben, majd a konfliktus 2020 februárjától gyorsan de-eszkalálódott. A jelenlegi konfliktus azonban egészen más, mint a 2019-2020-as amerikai-iráni feszültség, ugyanis ennek tétje az iráni rezsim túlélése. Jelen elemzés azt kísérli meg körül járni, hogy a jelenlegi helyzetben melyek a fontos kérdések és stratégiai opciók az iráni vezetés számára.

A POLITIKAI STABILITÁS MEGŐRZÉSE ÉS A POLITIKAI VÁKUUM ELKERÜLÉSE, MINT STRATÉGIA

Az iráni vezetés joggal tart egyrészt attól, hogy külföldi segítséggel iráni területen hazai fegyveres csoportok felkelést szerveznek, illetve immáron attól is, hogy az amerikai és izraeli vezetés előbb-utóbb célba veszi a politikai vezetőket és likvidálja azokat.

Ennek kapcsán az elsődleges kérdés a legfőbb vezetői tisztség utódlásának a kérdése. Iránban ez már évek óta politikai téma volt, és a 2024-ben helikopterbalesetben meghalt Ibráhim Ráiszit tartották a legfőbb esélyesnek. Ali Khámenei sajtóértesülések szerint jelenleg egy ismeretlen helyen, bunkerben tartózkodik és kerüli az elektronikus eszközök használatát, hogy az izraeli vagy amerikai hírszerzés ne szerezzen tudomást a hollétéről.

A 86 éves legfőbb vezető kijelölte a lehetséges utódokat, hogy ne alakuljon ki vákuumhelyzet esetleges halála esetén. Amikor Khomeini ajatollah életét veszítette 1989-ben, őt 24 órán belül megválasztotta a 88 tagot számláló Szakértők Gyűlése. A lehetséges utód lehet egy konkrét személy, ugyanakkor az is felmerült, hogy egy 3-5 fős testület lássa el a feladatot. Ez utóbbi azért is egy fontos opció, ha újabb és újabb vezetőket likvidálna Izrael és/vagy az Egyesült Államok, akkor ennek stabilizáló szerepe lehet az iráni politikában. Olyan vélemények is vannak, hogy mivel Irán jelenleg háborúban áll, egy katonai vezető kerül ideiglenesen az államfői székbe, és ha a konfliktus lezárul, a Szakértők Gyűlése megválasztja Ali Khámenei utódját. Ha személyekről beszélünk, akkor felmerül Modzstaba Khámenei, a jelenlegi vezető fia, továbbá Khomeini ajatollah unokája, Haszan Khomeini, és – többek között – a Szakértők Gyűlésének tagja, Mohszen Araki is. [Egyes források](#) szerint azonban a Khámenei által megnevezett három lehetséges utód között nem szerepel a fia. Khámenei megnevezte a jelenlegi katonai vezetők utódait is arra az esetre, ha újabb izraeli likvidálási hullámok következnek.

Az iráni vezetés számára kulcsfontosságú, hogy a jelenlegi háború narratíváját irányítsa, és ezen keresztül a maga oldalára állítsa a lakosságot. Az iráni társadalom az elmúlt években igen megosztottá vált, amely látható volt a 2022 szeptemberében kezdődő és nagyjából 2023-ban lezáruló ún. hidzsabos tüntetések során is. Az iráni rezsim az elmúlt két-három esztendőben az eddigi legsúlyosabb politikai és gazdasági válsággal nézett szembe. Ez utóbbi egyik jellegzetes fokmérője az energiaválság, az izraeli beavatkozás előtti napi kétórás áramkimaradás egy olyan országban, amely a világ legjelentősebb olaj- és földgázkészleteivel rendelkezik. Az iráni rezsim a legtöbb arab köztársasághoz hasonlóan alacsonyan tartja és támogatja az alapvető élelmiszerek árát, amellyel sikerült valamelyest megőrizni a stabilitást. Politikai értelemben azonban [az egyik legnagyobb kudarcnak éppen az öltözködési szabályok kikényszeríthetlensége tekinthető](#). A rezsim 2022-2023-ban próbált kemény kézzel fellépni az előírást megszegőkkel szemben, azonban mára Teheránban megszokottá vált a fejkendő nélküli hölgyek látványa.

Az országot ért támadás minden esetben a [nemzeti összetartozás érzését](#) fokozza. Ez megfigyelhető Irán esetében is, ahol múlt hét pénteken jelentős Izrael-ellenes, a teheráni vezetés által szervezett tömegtüntetésre került sor. Meg kell említeni, hogy ugyanazon a napon iraki síiták százezrei vonultak utcára olyan feliratokkal, hogy „Irán nincs egyedül”. A rezsim ideológiájának 1979 óta része az Izrael- és Amerika-ellenesség, amely köré építi az iráni vezetés a narratívát. Az egyik legfontosabb szempont az Izrael és az Egyesült Államok által okozott igen jelentős katonai károknak a közvélemény előtti

elbagatellizálása. Például a június 22-én Fordított amerikai nehézbombákkal ért támadással kapcsolatban [az iráni vezetés úgy fogalmazott](#), hogy jelentéktelen károk keletkeztek a létesítményben, ugyanis készültek a támadásra, és mindent, ami jelentős, elszállítottak onnan. Ezzel Irán egyszerre kifelé is üzen: a nukleáris programot bármilyen áron fenntartják, és ennek legitimitását a nemzetközi jogi normákban látják (a békés célú programhoz való jog). Kérdéses azonban, hogy Teherán az amerikai csapások hatására vajon nyíltan felvállalja-e a program katonai célját, amelyet jelenleg Ali Khámenei által szóban közölt vallásos jogi véleményre (fatva) hivatkozva elutasít. A hivatalos iráni nyilatkozatok az Egyesült Államokkal és Izraellel szembeni ellenállásra, hivatkoznak, és ezzel sikeresnek próbálják beállítani Irán pozícióját a jelenlegi konfliktusban.

Az iráni vezetés [az elmúlt hetekben több olyan iráni állampolgárt tartóztatott le](#), akik valamilyen kapcsolatot ápolnak/ápoltak Izraellel. Nyilvánvaló, hogy a Moszad ismételten kijátszotta az iráni hírszerzést, és már hónapokkal korábban készült a mostani akcióra. Ennek tényét Irán nem nagyon tudja titkolni a hazai közvélemény előtt, azonban a rezsim világossá tette, hogy keményen fellép, és azok kivégzésétől sem riad vissza, akik együttműködnek Izraellel.

Az iráni vezetés számára egy másik veszélyes pontot az ország különféle kisebbségei, és a köreikben működő nem állami fegyveres szervezetek jelentik. Az ország lakosságának éppen több mint felét alkotják a perzsák, azonban mintegy 8 millióan vannak a kurdok, az azeri közösség pedig ennek nagyjából a kétszeresét teszi ki a belúcsok nagyjából 2-4 milliós közössége mellett. 2022 szeptemberében a tüntetések különösen a kurd és a belúcsi területeken váltak jelentőssé, olyannyira, hogy az iráni hatóságok a mai napig is csak részlegesen tudják az ottani helyzetet kontrollálni. Mindkét esetben fegyveres csoportok is működnek, amelyeknek kimondott célja a jelenlegi iráni vezetés megdöntése. Továbbá az iráni ellenzékhez köthető [Mudzsáhedin-e Khalk \(MEK\) szervezet](#), – mintegy 10-13 ezer fegyveres –, ugyancsak kihasználhatja ezt a helyzetet a rezsim további meggyengítésére. Kérdéses, hogy a mostani katonai konfrontáció milyen változásokat indít be Iránban, és hogyan sikerül fenntartani a rezsimet.

A DIPLOMÁCIA KAPUI BEZÁRULTAK – AZ IRÁNI VEZETÉS LEHETSÉGES VÁLASZAI AZ AMERIKAI TÁMADÁSRA

A 2024-es elnökválasztás eredményeként Irán új vezetése, Maszúd Pezeskián elnök, Abbász Aragcsi külügyminiszter nyíltan hirdették az Egyesült Államokkal

és általában a nyugati világgal való kapcsolatok, tárgyalások szükségességét. A mostani konfliktusnak a legnagyobb vesztese az iráni reformereknek azon köre, akik szerették volna a nukleáris megállapodást megkötöni. Abbász Aragcsi az amerikai beavatkozás napján közzétett nyilatkozatában annak adott hangot, hogy [hogyan térhetne vissza Irán a tárgyalóasztalhoz, ha el sem hagyta azt.](#) Emlékeztetett arra, hogy a június 15-én esedékes hatodik forduló előtt két nappal Izrael – véleménye szerint – jogszerűtlenül beavatkozott Iránnal szemben, amelyet a tárgyalópartner Egyesült Államok katonai csapása követett. Irán szempontjából egyedül Moszkva jöhet számításba mint közvetítő fél, ugyanakkor Teherán pontosan tudja, hogy Putyin az orosz-ukrán kérdésben feláldozhatta volna Iránt egy esetleges Washingtonnal kötött alku folyamán, a jelenlegi konfliktusban a retorikai támogatáson túlmenően pedig segítséget nem kapott. Ha a diplomáciától kevés reményt várunk, akkor Irán milyen válaszokat adhat az Egyesült Államok június 22-ei támadására? A jelenlegi körülmények között az alábbi lehetőségekkel számolhatunk:

1. Figyelmen kívül hagyja az amerikai támadást, de fokozza a katonai nyomást Izraelre. Belpolitikai okokból ennek kevés az esélye, hiszen ez további súlyos presztízszvesztést jelentene odahaza a teheráni vezetés számára. Az látható, hogy Irán újabb és újabb típusú rakétákat vet be Izraellel szemben, mint legutóbb a Khoramsar-4 típusút, azonban az egyre jelentősebb izraeli csapások következtében napok kérdése és kimerülnek a zsidó állammal szembeni támadás katonai forrásai.
2. Amerikai támaszpontok megtámadása. [A térségben több mint 40 000 amerikai katona tartózkodik, akiket az iráni vezetés lehetséges célpontnak](#) nevezett meg Irakban, Bahreinben, Kuvaitban és Katarban. Az esetleges támadás újabb amerikai akciókat válthat ki, és féltő, hogy az egész Perzsa-öböl térsége konfliktuszónává válhat. Iránnak különösen Irakban állnak rendelkezésre olyan nem állami fegyveres csoportjai (síita milíciák), amelyek támadást indíthatnak amerikai célpontokkal szemben. Teheránnak érdeke lehet a konfliktusnak a kiszélesítése három irányban: 1., az Ábrahám-egyezményeket aláíró – Egyesült Arab Emírségek és Bahrein – bevonásával megkísérelhet éket verni az arab-izraeli normalizáció közé. 2., Irak és Jordánia bevonásával, amelyek légterén keresztül haladnak az iráni rakéták, illetve az előbbi esetén az izraeli

vadászgépek. 3., Törökország felé, ugyanis Erdoğan, akinek nem áll érdekében egy erős Irán fennmaradása, a legélesebben ítélte el mind az izraeli, mind az amerikai beavatkozást, és az Iszlám Együttműködési Szervezet ülésén arra utalt, [hogyan a nyugati világ az 1916-os Sykes-Picot egyezményhez hasonlóan a Közel-Kelet újrafelosztásán munkálkodik](#), amelyet közösen kell megállítani. A térség valamennyi állama szeretne azonban kimaradni a közvetlen konfliktusból, és miközben nem áll érdekükben egy iráni nukleáris fegyverprogram, az esetleges destabilizálódástól/rezsimváltástól komolyan tartanak. Például Izrael kooperál az iráni kurd csoportokkal, amely Törökországnak a nemtetszését válthatja ki.

3. A szabad hajózás akadályozása a Hormuzi-szoroson. Irán az elmúlt napokban elektronikus jelekkel zavarta a világ olajszállításainak kb. egynegyedéért felelős szoroson áthaladó hajókat, amelyek ezzel elveszítik a tájékozódási képességüket, és ez könnyen balesethez vezet. Néhány nappal korábban [két hajó valószínűleg emiatt ütközött össze](#) az Egyesült Arab Emírségek partjainál. A Hormuzi-szoros esetleges lezárása, blokkolása, a nyugati világ rémálma, és azért különösen veszélyes, mert az iráni támogatással működő jemeni Anszar Allah (a húshi mozgalom) a Báb al-Mandeb átjárót tartja ellenőrzése alatt. [A katonai fölényben lévő nagyhatalmak hirtelen védtelenné válhatnak a tengeri fojtópontoknál jelentkező konfliktusokban](#), amely az olajárat gazdasági elemzők szerint radikálisan (egyes előrejelzések szerint [120 amerikai dollár/hordóig](#)) és tartósan megemelhetik.

A világ jelenleg lélegzetvisszafojtva figyeli az iráni vezetés reakcióit, amelynek az elsődleges motivációja a rezsim túlélés, és ez számos esetben nem racionális döntések meghozatalához vezet. Az is kérdéses, hogy Izrael hogyan tud kiszállni a jelenlegi konfliktusból, amelynek [céljai már túlmutatnak a nukleáris létesítményekkel elleni támadáson](#). Magyarországnak nem érdeke, hogy új nukleáris fegyverarzenál jöjjön létre, és az európai biztonság szemszögéből fontos az eszkaláció elkerülése, a béke mielőbbi elérése. A térség további destabilizálódása radikális csoportok felemelkedését hozhatja, és nem utolsósorban az olaj- és LNG szállítási útvonalak blokkolásához, és egyúttal inflációhoz vezethetnek.